

Bokens förtjänster ligger framförallt i att den dels belyser perioden utifrån olika ämnesmässiga utgångspunkter, dels visar flera av periodens viktigaste aktörer och strukturer. På så sätt blir antologin ett viktigt översiktsverk.

Patrik Winton

Eleanor Wikborg, *The Lover as Father Figure in Eighteenth-Century Women's Fiction*, University Press of Florida, Gainesville 2002 (184 s.)

KVINNLIGA ROMANFÖRFATTARE i 1700-talets England hanterar ofta en central konflikt i sina romaner, menar Eleanor Wikborg. Som kvinnor mötte de begränsningar i dåtidens patriarkala samhälle. Ett sätt för dem att hantera sina problem blev att i fikionaliserad form beskriva en slags urscen för detta förtryck: en fadersfigurs kärleksrelation till – och kontroll över – sin dotter. Eleanor Wikborg är professor i engelska vid Stockholms universitet och i *The Lover as Father Figure in Eighteenth-Century Women's Fiction* spårar och diskuterar hon detta motiv i en mängd romaner skrivna av engelska kvinnliga författare, även okända sådana. En förhoppning som Wikborg uttrycker är att hennes undersökning kan stimulera till läsning av dessa och efter att ha läst hennes bok kan jag konstatera att detta borde vara mer än en from förhoppning.

I sina läsningar utgår Wikborg från konstruktivistiska teorier om kön och genus, framför allt Judith Butlers inflytelserika *Gender Trouble* (1990) och *Bodies that Matter* (1993), där genuskonstitueringen ses som en gradvis och ständigt föränderlig process. När det gäller läsningarna stödjer sig Wikborg på forskare som undersökt det man kan kalla motståndpunkter i kvinnliga författares verk, exempelvis Nancy Armstrong, Margaret Anne Doody och Nancy K. Miller. Det vill säga, det handlar om hur kvinnliga författare förhåller sig till, omförhandlar eller ifrågasätter rådande könsideal. Därmed blir också maktaspekterna viktiga för Wikborg, som i likhet med så många

andra feministiska forskare lutar sig mot Michel Foucaults maktteori. 1700-talet är särskilt intressant när det gäller den patriarkala ordningen, menar Wikborg, eftersom vi där finner hur nya ideal rörande individens rätt måste sammanjämkas med, eller skapa förändring av, den rådande sociala ordningen.

I en tid när äktenskap för kvinnor i värsta fall kunde innebära att de utlämnades helt, såväl formellt lagligt som sexuellt, åt en brutal make måste frågan om hur den gode maken skulle vara bokstavligen ha handlat om överlevnad, både mental och fysisk. I fikionaliserad form kunde frågan om förhållandet mellan älskande och äkta makar diskuteras och den ideala mannen skrivas fram. Som jämförelsematerial förs också manliga författares romaner ibland in i diskussionen, exempelvis Daniel Defoe och Samuel Richardson. De kvinnliga författare som behandlas är dock inte alla flammande radikaler, men de har en gemensam nämnare. Wikborg skriver: »My hypothesis is that a significant number of women writers – whether conservative or radical – were seeking to transform the powerful father figure from a frightening oppressor into an ideal suitor and future husband who would use his power to authorize a women's being rather than to destroy it.» (s. 11)

Boken är tematiskt disponerad, där de former eller huvudtyper av älskare som Wikborg funnit beskrivs i separata kapitel. Det andra kapitlet har således som rubrik »The Guardian», det tredje rubriceras »'A Prince of the Almighty's Creation'» och det fjärde »The Mentor». Slutligen ägnas ett femte kapitel åt den ideala kärleksrelationen. Som rubrikerna antyder handlar kapitel 2 och 4 om fadersfiguren/älskaren i gestalt av förmyndare respektive mentor. »The Prince of the Almighty's Creation» är ett citat från Samuel Richardsons *Sir Charles Grandison* (1753) och syftar på huvudpersonen Sir Charles; i detta kapitel undersöks motivet mannen av börd, kvinnan av folket, det vill säga den kärleksrelation där mannen höjer upp en kvinna från lägre socialt status. Utanför själva analyserna ligger ett inledande kapitel – där redovisning av teori, metod och syfte tas upp i gängse ordning – samt ett kortare avslutande avsnitt med slutsatser.

Det är ett på många sätt brännbart och fortfarande aktuellt tema Wikborg diskuterar, nämligen

gen incestuöst begär. Detta begär ligger dock inte alltid i öppen dager, utan återfinns ofta som en palimpsest under även till synes harmlösa förhållanden. Ett centralt antagande för Wikborg är alltså att även om en roman inte explicit tar upp incest så finns denna begärsstruktur ändå närvarande. »The incest exists in the structure of the mind: the *role* of parent, child, or sibling cross-breeds with the *role* of erotic lover.» (s. 21) En fråga som väcks är förstas huruvida detta även uppmärksammades av, eller slog an en sträng hos, dåtidens läsare. Wikborg diskuterar inte frågan närmare (och det ligger ju knappast inom ramen för hennes undersökning att göra det). Men det erotiskt laddade begäret mellan en fadersfigur och en 'dotter' återges hos 1700-talets kvinnliga engelska romanförfattare inte bara som en undertext – exempelvis i form av en manlig förmyndare som förälskar sig i sin kvinnliga myndling – utan diskuteras också uttryckligen i termer av biologiska faders sexuella begär till sina döttrar.

Av de författare som tas upp till behandling är en del mindre kända, som Sarah Scott eller Jane West, men Wikborg tar också upp kanoniserade författare, exempelvis Jane Austen, Aphra Behn, Frances Burney och Charlotte Lennox. Det är ett rikt material som analyseras: romaner publicerade från 1600-talets sista till 1800-talets första decennium. Och romanerna spänner alltså över ett brett spektrum när det gäller hur temat gestaltats. En del kvinnliga författare väjde uppenbarligen inte för att ge sina läsare de mest hårresande berättelser, som Jane Barker, vilken i sin *Exilius, or, the Banish'd Roman* (1715) beskriver hur fadern Turpius först försöker få sin dotter bortgift med sin halvbror, för att sedan själv kasta sig över henne. Turpius får dock sitt rättmätiga straff och blir nedhuggen. Temat med den svekfulle och förtryckande fadersfiguren är vanligt, men Wikborg tar också upp romaner där goda fadersfigurer beskrivs, de som framgångsrikt kämpar emot sina sexuella impulser och respekterar sitt kärleksobjekt.

Det här är en på många sätt spännande och tankeväckande undersökning, som berör många aspekter rörande den dåtida synen på kärleken mellan man och kvinna. Men det är en sak jag hade velat få en grundligare diskussion om och det är religionens betydelse. Visserligen nämns

detta på ett fåtal ställen, men på det stora hela lämnas frågan därhän. Att ta upp såväl kärleken och könsordningen som frågor om dygd och moral utan att mer grundlig belysa de religiösa föreställningar som finns i romanerna kan vara problematiskt, eftersom dessa frågor i samtiden förstods och tolkades utifrån religiösa uppfattningar och normsystem.

Däremot är det fruktbart att likt Wikborg koppla kärlek till makt. Sammankopplingen synliggör att även i form av en till synes ganska konventionell och oskyldig kärlekshistoria kan det brännande ämnet om könsordningen diskuteras. Det visar sig dessutom vara givande att på detta sätt följa ett motiv över ett längre tidsspänn; de förändringar som sker över tid blir därmed tydliga. Motivet förekommer mer frekvent mot början och slutet av seklet. Wikborg sätter detta i förbindelse med den politiska oro som utbröt dels i samband med 1688 års ärorika revolution, dels franska revolutionen. I turbulenta tider ökar också oron kring könsmaktens ordning, menar Wikborg, och detta kan i sin tur avspeglas i det ökade intresset av att skriva om detta. Under perioden 1740-75 tenderar kvinnliga författare att skriva fram mer jämlika förhållanden i sina romaner.

Inledningsvis lyftes fram hur denna undersökning borde inspirera till läsning av idag kanske mindre kända författarskap. Boken har nämligen den stora förtjänsten att väcka frågor och stimulera nyfikenheten. Personligen kommer jag att tillfredsställa min nyfikenhet genom att läsa om den förfärlige Turpius, eller om hur kvinnliga författare tog upp sina kvinnliga huvudpersoners möjligheter till självständighet och jämlikhet i romaner som Sarah Fieldings *The Cry* (1754) och Maria Egdeworths *Belinda* (1801).

Ann Öhrberg